

ЗМІСТ

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	5
ВСТУП	7
РОЗДІЛ I	
МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ УНІФІКАЦІЇ	
В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ	27
1.1. Потенціал та обмеження сучасних парадигм концептуалізації міжнародно-правової уніфікації	27
1.2. Вплив концепції фрагментації на методологію дослідження уніфікації міжнародного права	47
Висновки до Розділу I	57
РОЗДІЛ II	
ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОГО ЕТАПУ УНІФІКАЦІЇ	
МІЖНАРОДНОГО ПРАВА	63
2.1. Основні етапи еволюції уніфікації як універсального механізму розвитку міжнародного права	63
2.2. Методи уніфікації в міжнародному праві	87
2.3. «М'яке» міжнародне право як інструмент уніфікації міжнародного права	99
Висновки до Розділу II	111
РОЗДІЛ III	
МІЖНАРОДНО-ПРАВОВА УНІФІКАЦІЯ ТА ЇЇ ВПЛИВ	
НА ЗАКОНОДАВСТВО ДЕРЖАВ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	117
3.1. Уніфікація міжнародного права та реалізація його норм у національному законодавстві	117

3.2. Міжнародно-правові основи уніфікації національного законодавства	144
3.3. Регіоналізація міжнародних відносин і проблема договірно-правової уніфікації та уніфікації національного законодавства	198
Висновки до Розділу III	260
РОЗДІЛ IV	
РОЛЬ СУДІВ У МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІЙ УНІФІКАЦІЇ	267
4.1. Участь судів у міжнародно-правовій уніфікації: постановка проблеми	267
4.2. Уніфікуючий ефект судового тлумачення	293
4.3. Значення національної судової практики в міжнародно-правовій уніфікації	312
Висновки до розділу IV	328
РОЗДІЛ V	
МІЖНАРОДНО-ПРАВОВА УНІФІКАЦІЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ	334
5.1. Уніфікація українського законодавства на основі міжнародних договорів України	334
5.2. Уніфікація українського законодавства на основі актів міжнародного «м'якого» права та інших рекомендаційних міжнародних актів	384
Висновки до Розділу V	419
ВИСНОВКИ	426
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	440
CONTENTS	515
SUMMARY	517

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ВООЗ	Всесвітня організація охорони здоров'я
ГАТТ	Генеральна угода з тарифів і торгівлі
ЄАВТ	Європейська асоціація вільної торгівлі
ЄврАЗЕС	Євразійське економічне співтовариство
Євратом	Європейська спільнота з атомної енергії
ЄЕП	Європейський економічний простір
ЄЕС	Європейське економічне співтовариство
ЄКПЛ	Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод
ЄОВС	Європейське об'єднання вугілля та сталі
ЄС	Європейський Союз
ЄСПЛ	Європейський суд з прав людини
ЗВТ	зона вільної торгівлі
ІНКОТЕРМС	Міжнародні правила з тлумачення найбільш широко використовуваних торговельних термінів (умов) в галузі міжнародної торгівлі
КЗК (СРТ)	Європейський комітет з питань запобігання катуван- ням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню
МВФ	Міжнародний валютний фонд
МЕРКОСУР	Спільний ринок країн Південної Америки
МОП	Міжнародна організація праці
НАТО	Організація Північно-Атлантичного договору
НБСЕ	Нарада з безпеки і співробітництва в Європі
ОАЄ	Організація Африканської Єдності
ОБСЕ	Організація з безпеки і співробітництва в Європі
ООН	Організація Об'єднаних Націй
ОІК	Організація Ісламської Конференції

ОАД	Організація Американських держав
РЄ	Рада Європи
СНД	Співдружність незалежних держав
СОТ	Світова організація торгівлі
ФАО (FAO)	Продовольча та сільськогосподарська організація об'єднаних націй
ЮНЕП	Програма ООН з навколишнього середовища
АТЕС	Азіатсько-Тихоокеанське економічне співробітництво
AWES	скандинавський типовий суднобудівний контракт
BIMCO	Балтійська та міжнародна морська рада
СЕPEJ	Європейська Комісія з ефективності правосуддя
CISG	Конвенція ООН про договори міжнародної купівлі-продажу товарів
EAC	Східноафриканське співтовариство
ECCAS	Економічне співтовариство країн Центральної Африки
ECOWAS	Економічне співтовариство країн Західної Африки
COMESA	Спільний Ринок країн Східної і Південної Африки
FSC	Лісова опікунська рада
GRECO (ГРЕКО)	Група держав проти корупції
ISO	Міжнародна організація зі стандартизації
IATA	Міжнародна асоціація авіаційного транспорту
MARPOL	Міжнародна конвенція по запобіганню забруднення з суден
MLEC	Модельний закон про Електронну торгівлю
NAFTA	Угода між США, Канадою і Мексикою про Північноамериканську асоціацію вільної торгівлі
OHADA	Організація з гармонізації комерційного права Африки
PAEC	Договір Абуджа про створення Панафриканського економічного співтовариства
SADC	Співтовариство розвитку Півдня Африки
UNIDROIT (УНІДРУА)	Міжнародний інститут уніфікації приватного права
UNCITRAL (ЮНСІТРАЛ)	Комісія ООН з права міжнародної торгівлі

ВСТУП

Розвиток міжнародного права у другій половині ХХ століття і на початку ХХІ століття відбувається під впливом системних соціально-економічних змін, в яких суперечливо поєднуються глобалізація та регіоналізація. Ці процеси, витoki яких полягають у економічних і соціокультурних інтеграційних відносинах у суспільстві, потребують правових регуляторів і тому охоплюють усі рівні міжнародного правопорядку, стають все більш важливим чинником розвитку національних правових систем, змінюють моделі розвитку національних держав і способи їх взаємодії в міжнародній системі. Міжнародне право не лише зазнає впливу глобалізаційної турбулентності – відбувається більш важливий процес: глобалізація й «зростання глобального управління» змінюють структуру міжнародного права, збагачують його теоретичний і практичний інструментарій. За допомогою міжнародного права держави ефективно включаються в глобалізаційні процеси, адаптуються до них і, врешті, самі змінюються. Але досить часто такі трансформації відбуваються латентно і залишаються непоміченими, оскільки багато що «протікає під поверхнею міжнародної правотворчості»¹.

Одним із найважливіших інструментів глобалізації є уніфікація, що іманентно властива і міжнародному праву, оскільки

¹ Krisch N., Kingsbury B. Introduction: Global Governance and Global Administrative Law in the International Legal Order. *European Journal of International Law*. 2006. Vol. 17. № 1. P. 1.

вже на ранніх етапах розвитку міжнародного права фіксуються процеси узгодженості в різних площинах міжнародної взаємодії держав. Хоча сам термін «уніфікація» набув поширеності у праві наприкінці XIX століття для позначення діяльності держав зі створення одноманітного регулювання певних суспільних відносин за допомогою укладення міжнародних договорів. З тих пір уніфікаційні процеси в міжнародному праві набули зовсім інших масштабів, докорінних змін зазнало коло суб'єктів, що беруть участь в її просуванні, та правовий інструментарій, за допомогою якого вона відбувається. Глобалізація знаходить прояв у міжнародному публічному і в міжнародному приватному праві, маючи наслідком їх міжнародно-правову уніфікацію. Уніфіковане міжнародне право проникає також в усі галузі внутрішнього законодавства держав, відповідно уніфікуючи його. При цьому міжнародно-правова уніфікація тісно пов'язана з політичними й економічними інтеграційними рухами, що позбавляє її суто юридичного змісту. Уніфікація все частіше починає оцінюватись з точки зору політичної доцільності, створення ризиків для національного правопорядку, балансування різних інтересів та потреб тощо. Вихід суто правового процесу в політичну площину не лише ускладнює його, але й породжує нові доктринальні оцінки, що важко пояснити в межах класичних позитивістських парадигм.

Після 1991 року Україна почала стрімко входити у світові глобалізаційні процеси, і швидкість такого входження визначається переважно зовнішніми чинниками, що вимагає від держави не лише ефективного пристосування до них, а також і врахування можливих позитивних і негативних наслідків. Глобалізація здатна супроводжуватися загрозою культурної, економічної та навіть ідеологічної експансії, яка може транслюватися через міжнародно-правові уніфікаційні впливи, особливо у випадках використання інструментів «м'якої» уніфікації. Розвиток українського права та становлення законодавства увесь цей час відбувається під впливом глобалізованого міжнародного права, а формами реалізації

цього впливу є процеси міжнародно-правової уніфікації. Зовнішньополітичні пріоритети України пов'язані з глобалізованими (Світова організація торгівлі) або регіоналізованими (Рада Європи, НАТО, Європейський Союз) міжнародними структурами, що висувають вимоги різного ступеня жорсткості й різного ступеня юридичної обов'язковості щодо уніфікації національного законодавства з правом відповідних міжнародно-правових просторів. Однак рівень координації законодавчої та виконавчої гілок влади в усвідомленні уніфікаційних наслідків участі держави в різних формах міжнародно-правового співробітництва переважно є невисоким через недостатнє врахування уніфікаційних стратегій міжнародних організацій та міждержавних союзів. Українське законодавство щодо співвідношення міжнародного і національного права лишається мало розвинутим, процеси його уніфікації на основі міжнародного права досить часто відбуваються спонтанно та політично вмотивовано, нерідко без чіткого розуміння юридичної природи міжнародних інструментів уніфікації. Час від часу на підставі уніфікаційних процесів виникають політичні конфлікти, які об'єктивно ставлять під сумнів політичний та ціннісний вибір України як демократичної держави перехідного типу. Останнім прикладом цьому слугує тривала політична дискусія щодо ратифікації Конвенції Ради Європи про запобігання насильству щодо жінок і домашньому насильству та запобігання цьому явищу (Стамбульська конвенція).

Стрімкий розвиток міжнародного права на тлі світових глобалізаційних процесів вимагає й сучасного погляду на реальні здатності використання його потенціалу задля упорядкування, координації та регулювання міжнародної системи. Сучасний етап розвитку міжнародного права свідчить про те, що уніфікація набуває ознак універсальної моделі, яка вже виходить за межі тих сфер, де вона, власне, історично зароджувалась. Уніфіковані міжнародно-правові норми стали найбільш динамічним і ефективним інструментом у різних сферах міжнародного співробітництва. Регіональна